

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“. Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: A. Lipovšek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Semeniška 2/II. • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 13. februarja 1941

Leto VII — Številka 19

Uzgojno delo sedanjih univerz?

Atomiziranje strok in pomanjkanje velike sinteze in uvrstitve strok v višjo svetovnonazorno celoto: to je osnovna hiba današnjega sistema univerz.

Iz takih univerz, na katerih vlada popolna svoboda pouka izhajajo enostransko in strujarsko usmerjeni ljudje, ki se v vsem svojem življenju ne znajdejo več v kakem velikem skupnem gledanju na človeške probleme in na svetovna vprašanja.

Predstavimo si študij filozofije na evropskih univerzah. Profesorji in strokovnjaki se zataplajo v subtilne in abstruzne sisteme, ki se imenujejo po tistih, ki so jih postavili. Eden uči Bergsonov sistem, drugi Kantov itd.

Filozofski kongres v Pragi je pokazal vso kaotičnost in razmetanost evropske filozofije. Kakšne pojme o metafizičnih vprašanjih, o realnosti duhovnega sveta, o duši, o Bogu in svetu bo nesel slušatelj kot profesor na gimnazije in jih trosil v glave srednješolcev, ko pa je sam po zaslugi svojih učiteljev popolnoma konfuzen.

Kakšne pojme o povezanosti organizmov, o odnosu anorganskega sveta do organskega, bo nesel mladi medicinec v svojo prakso, ko je vendar pri biologiji slišal, da je baje znanstveno že dognano, da se je živo po fizikalno-kemičnih silah razvilo iz neživega. Tega nedokazanega, apriorističnega in zmotnega pojma o splošnem razvoju in seveda tudi o razvoju človeške duše in živalstva, takemu zdravniku pozneje nobena knjiga in nobeno predavanje ne spravi več iz glave.

Isto velja za druge stroke.

Da bi mogla nuditi univerza res neko sintezo vsega pouka in enotno jasno svetovnonazorno smer mladini, bi bil potreben svetovnonazorni tečaj, obvezen za vse slušatelje.

Svojevrstni poskusi usmeritve in sinteze univerzitetnega študija se danes vršijo v Rusiji, Nemčiji in Italiji.

Skratka, režimi so spoznali važnost univerze in hočejo vpreči ta dragoceni aparat v svojo službo.

Brezdvomno je primerno, da imajo univerze poleg zgolj strokovnega študija tudi neko narodno obeležje in se usmerjajo v smislu tradicije svojega naroda. Tako nihče ne bo zameril Japoncem, če gojijo

na univerzi v Tokiu ali Kiotu ideal Bušido, vzor starega japonskega viteštva, ali pa, če se akademiki na določen dan v letu poklonijo svojim rajnim prednikom.

Zakaj bi se ne mogle evropske univerze spomniti na svoje stare svetinje, na Boga, ki je Gospod vseh znanosti, na Mater Božjo, ki je sedež modrosti in pa katoliško občestvo vseh narodov itd.

Velika, usodna zmota liberalizma je bila v tem, da je proglasil duhovno avtonomijo človeka in mu šepetal v uho demonske besede iz raja: Vi boste kakor Bog. Iz brezna te zmote in iz oholosti človeške znanosti se je porodilo prav vse zlo današnjih dni. Vsi socialni, nacionalni, imperialistični in drugi sistemi izhajajo iz idejnih zmot in te se porajajo v okrilju tiste znanosti, ki, pijana svoje samozavesti, ne priznava nikjer nobenih meja.

Kolik je delež univerz pri tem?

Iz evropske duhovne bede ni prav nobenega drugega izhoda, kakor ta, da pričnejo univerze prostovoljno moliti ponižni in brezpogojni Credo v Boga in priznajo, da so vezane po božjem razodetju.

Vse naše življenje je vezano po nestetih vezeh, sedaj na primer imamo kar te za živila, na ulicah nas vežejo prometni

Liberalna mladina

Slovensko liberalno meščanstvo je imelo v začetku tridesetih let priučujočega stoletja svoj naraščaj med akademiki v »Jadranu« in »Triglavu«, ostala liberalna mladina pa se je v glavnem zbirala v Sokolu. V času diktatorskega režima je ostal »Jadran« z izjemo nekaterih motenj zvest jugoslovanski unitaristični miselnosti, »Triglav« pa se je kmalu obrnil v izrazito slovensko smer in je tak ostal, dokler ga niso použili komunisti.

Liberalna mladina, ki je v samem nacionalizmu imela prešibko podlago in obrambo pred svežim in zvito prilagodljivim komunizmom, je komunistična propaganda zelo razjedala. Tudi »Jadran« je imel večne notranje težave, ki se jih nikdar ni mogel prav otresti. Nazadnje je zaradi prekoračenja svojega delokroga prenehal živeti. Namesto prejšnjih liberalnih klubov »Triglava« in »Jadrana« so nastali novi klubi. Levičarsko usmer-

predpisi, uradništvo je vezano po predpisih zakonov. Ne čudimo se, ako so tudi vezi na duhovnem področju! So gotove neprekoračljive meje, so neke večne, metafizične ideje, so od Najvišjega bitja razodete resnice, ki jih moramo brezpogojno priznavati in ne jih podirati iz žabje perspektive svojega prtljkavega razuma.

Indiferentizem in brezbriznost do teh resnic je greh predrznosti proti Sv. Duhu.

Ogromni napredek v specializiranih vedah priznavamo na celi črti z največjim veseljem. V tem so sedanje univerze res velike. Toda pri tem tako specializiranem študiju se znanstvenik ne sme zgubljati zgolj v črke in korene jezikov, v številke kemične analize, v rudninske kristale, v virtuosno paragrafiranje vsega življenja; ohraniti mora smisel za najgloblji in zadnji pomen življenja.

Celotni svetovni lik ne sme obledeti v množici detajlov.

Sinteza, celotnostni pogled na od Boga dano organsko celoto, na sozvočje narave in nadnarave, usmeritev mladega rodu na npravni svetovni red, vera v zmagu duha nad snovnostjo; to so vrednote, ki so nam danes najbolj potrebne in ki jih morejo in bi jih morale dati univerze mladi generaciji.

jeni člani so šli v levičarsko društvo »Njivo« in v nekatera druga, danes so v »Slovenskem klubu«. Na liberalni strani sta nastali dve akademski društvi in sicer »Jugoslavija«, ki je politično po večini naraščaj JNS in »Edinstvo«, ki je totalitarno, za jugoslovensko edinstvo in protikomunistično in ima torej osnove, na katerih je delal med Srbi Dimitrije Ljotić.

Takšen je položaj na univerzi v pogledu akademskih društev, v katerih se zbira liberalna, ali kakor bi sama rada bila »napredna« mladina. Idejno pa tudi politično je vse, kar se danes mladega na univerzi in izven nje prišteva v liberalni tabor, precej razklano, brez enotnih osnov in enotnih pogledov. Srednja smer je ostala zvesta stari politični liberalni generaciji JNS v vsakem pogledu. Ta mladina je jedro današnje mlade JNS. Del liberalne mladine je šel za drugimi vzori bolj

na desno in je usmerjen totalitarno, protikomunistično in centralistično jugoslovensko. Tretji del, in to ne majhen, pa je krenil na levo in je po večini sploh odpadel ter odšel v tako imenovani tretji (komunistični) tabor, ali pa je ostal še naprej v liberalnem taboru, kjer pač skuša po svoje orati.

Skrajna desnica

O skrajni desnici težko govorimo, ker je vzor te desnice, Ljotičevo gibanje »Zbor«, razpuščeno. Le toliko lahko rečemo, da teh ljudi med mlajšo inteligenco zaenkrat ni podcenjevati. Značilno je, da se to gibanje ni prijelo širših množic med narodom, temveč v glavnem le mladine, ki izhaja izključno iz starega liberalnega tabora, ker je ta ni zadovoljil.

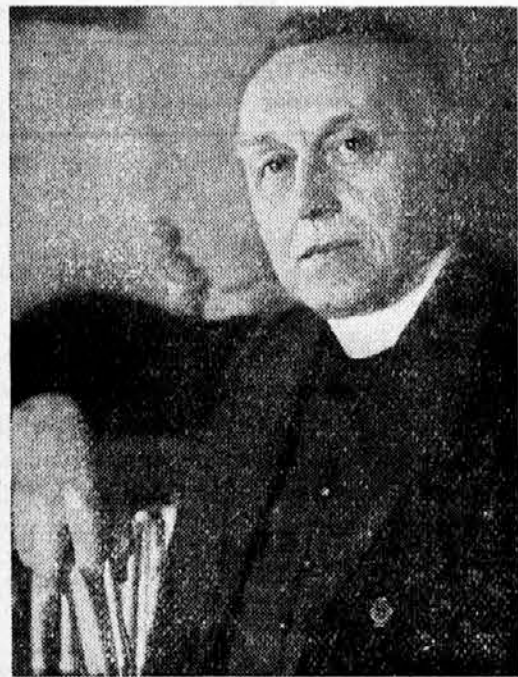
Omladina Jugoslovanske nacionalne stranke

Vpogled v idejno usmerjenost tiste mladine, ki je ostala zvesta izročilu svojih liberalnih očetov in je organizirana v Mladi JNS, v srednjih šolah pa ima glasilo »Naša volja«, nam najbolj nudi okrožnica Mlade JNS z naslovom: »Politična, gospodarska in socialna načela«. Politično mladina ne prisega več tako odločno na centralistično jugoslovenstvo. Kulturno približno odgovarja načelom starega liberalizma, saj je v njej skoraj prepisana deklaracija pravic človeka in državljanca iz francoske revolucije, gospodarsko in socialno pa je sprejela nekaj reform iz stanovskih in totalitarnih programov. Glavno vlogo dodeli državi, upošteva tudi stanove, zasebno lastnino je mogoče odvzeti, proizvodna sredstva javnega interesa podružabiti, država naj podpira združno kolektivizacijo lastnine v kmetijstvu, obrti in industriji. Človeško delo ni trgovsko blago. Zemlja mora biti last tistega, ki jo obdeluje. Enakopravnost moža in žene naj bo popolna. Država naj vse vodi in ureja. — Ta načela so torej precej radikalna, so ideal Masarykove demokracije »zmerne neenakosti« in so vzeta iz raznih nazorov za ureditev socialnega in gospodarskega življenja, ne izvzemši komunističnega in etatističnega.

Ribnikarjeva skupina

Del liberalne mladine zbira Adolf Ribnikar, ki v Mariboru izdaja »Večernik«. Vendar pa niti malo ne moremo reči, da bi bila ta mladina nazorno enotna. Svoje nazore je podala v novoletni številki »Večernika«. V članku »Zamenjajmo generacije« piše Bojan (Sledi na drugi strani.)

FRANC SAL. FINŽGAR- SEDEMDESETLETNIK

Njegovo delo je tako veliko in mnogostransko, doživelo je toliko uspehov in končno tudi priznanja, da je vse to na tem mestu težko povedati.

Danes že spada poleg Jurčiča in Kersnika med naše najboljše epike. »Pod svobodnim soncem« je morda prvi slovenski roman, ki bi mogel biti uvrščen med svetovno znane romane slavnih pisateljev že zaradi tega, ker je snov mednarodnega, splošno zgodovinskega značaja.

Finžgarjeve povesti, zajete iz kmečkega življenja slovenskega naroda, kakor »Dekle Ančka«, »Strici« in druge so pa tako tipično ljudske in slovenske in tako kle-

ne, da jih ne moremo odložiti, dokler jih ne preberemo do konca.

Njegove igre: »Divji lovec«, »Naša kri«, »Veriga« pa neprestano prehajajo od enega odra na drugega, tako da zavzemajo brezdvomno v naši pičli gledališki literaturi zelo pomembno mesto.

Pa kaj naj bi še govorili o Finžgarju kot uredniku »Mladike«, tajniku Mohorjeve družbe, o Finžgarju, ki družni s svojim pristnim in tako slovenskim genijem kulturne delavce in pisatelje okoli sebe. Saj živi še ves v naši sredi in dela na vseh poljih tako plodovito, kot bi se ves dajal samo za dobrodelnost v Vincencijevi konferenci, ves dajal samo za dobrobit naše akademske mladine, ves dajal za vedno nove in plodne ideje v Mohorjevi družbi.

In Finžgar kot govornik.

Kolikokrat je stal pred narodom in je navdušil poslušalce s svojo jedrnato, krepko besedo.

V resnici je Finžgar eden izmed tistih talentov, ki jih božja Previdnost seje med narode, da so vidci in borci za boljšo bodočnost.

Taki možje nosijo za svoje talente večjo odgovornost, kot mi navadni zemljani in storijo narodu neprecenljive usluge s tem, da postavijo svoje talente narodu v službo.

Ne smemo prezreti posebno simpatične poteze Finžgarjeve

osebnosti, njegove radodarnosti in usmiljenosti do revežev.

Da, celo najrevnejši in zapuščeni vedo zanj. Ob tistih urah prihajajo zvonit na njegova vrata, ko je ves v svojem pisanju. Ko mu udari na ušesa glas zvonca. Konec, ustavi se in sila njegovih misli ne bo imela več takega toka ko se vrne. Ni se mogoče ustaviti klicu s ceste, ker je živ — ni mogoče, vest ne da in četudi bi zgubil zaradi tega »biser«.

Še ima snovi, še je moči v njegovi gorenjski naturi. Toda dve roki sta za toliko dela premalo.

Posebno ljubezen izkazuje tudi mladini, srednješolcem in akademikom. Odločilno je pomagal pri zgraditvi Žingarice za srednješolce in pri ustvaritvi Jegličevega akademskega doma. Med oboje prihaja pogosto ter jih uči preprosto in jasno gledati na svet in življenje. S svojim bistrim očesom zna poiskati prave strune v mladih srcih in jih pritegniti nase, da sami ne vedo, kdaj in kako. Zaupanje mu izkazujejo akademiki, v težavah radi prihajajo k njemu, da jim pokaže pravo pot in jih reši dvomov, kot zna samo njegova kmečka duša. Ugleden je pri vseh in tudi nasprotniki ga upoštevajo in kot pisatelja cenijo. Finžgar uči z zgledom.

Njegova umetnost je realistična kakor kmetova misel in klema kakor kmetova beseda. Dobila je dostojno mesto v slovenski literaturi. V resnici: kakršen mož — taka umetnost.

Naj živi še dolgo Franc Saleški Finžgar.

Nedeljske misli

Seme je božja beseda. — Mnogi ravnaajo dandanes z božjo besedo, kakor z zrnem, ki se proč vrže. Nič ne mislijo, kako je beseda božja za nas nekaj dobrotnega, veličastnega, izredno važnega. Božjo besedo Bog govori, ali neposredno sam, ali po svojem poslancu, namestniku. Bog sam je govoril svojemu izvoljenemu ljudstvu, pa je bilo zanje tako strašno, da so prosili, naj jim govori le po odposlancu Mojzesu. In govoril je »po prerokih, slednjič, te dni po Sinu«. Njegove besede so zapisali evangelisti, evangelij je božja beseda. Poslušamo to božjo besedo in nje razlago s spoštovanjem, ljubeznijo, željnim pričakovanjem, ali morda z brezbriznostjo, posmehom, zaničevanjem? Pričakujemo le modernega izražanja, estetske oblike govora in ne dojamemo globoke vsebine, tehtnih naukov v božji besedi?

»Ako seme vrženo v zemljo ne zamre, ne obrodi sadu«. Tudi božja beseda se mora v srcu zakoreniniti kot zrno, da vzkljuje, vzraščaste, naredi težek klas in obrodi bogat sad. O Mariji je zapisano: »In njegova Mati je ohranila vse te besede v svojem srcu in jih premišljevala.« Kako premišljujemo božjo besedo, ko jo še poslušamo z nekaterim pridržkom? In vendar bo naša vera, iz te sledeče versko življenje trdno in utemeljeno le iz poslušanja in premišljevanja božje besede. Pač ista usoda, kot v Gospodovi priliki, še danes pada to božje seme poleg potov, na skale, med trnje. Težko je pa dobiti mehko, zrahljano, pripravljeno zemljo. Tam pa obrodi stoleren sad. Pa tudi tega sadu je treba čakati v potrpljenju. Sejavač zaupa seme zemlji, in v strahu in upanju pričakuje, da bo kljub dežju in viharju in pekočemu soncu pod božjim varstvom delo uspelo. Isto je z božjo besedo. Nič ni tisti, ki seje in ki zaliva, vse pa je On, ki daje rast.

XIII. redni sestanek AK Straže

Sestanek je potekal po običajnem dnevnem redu. Recital je tov. Ferkulj Jože.

Za njim je nastopil glavni govornik g. Berkopec Tone, uradnik Gospodarske Zveze v Ljubljani. Govoril je o temi: »Gospodarska Zveza in njena važnost za gospodarstvo Slovenije«. Referent je na preprost, a zanimiv način orisal ustroj Gospodarske zveze in njen pomen za malega slovenskega človeka.

Po referatu se je razvila plodna debata, ki je zlasti pokazala potrebo po čim širši združni organizaciji pri nas.

Po debati je povzel besedo g. društveni duhovnik, ki je ob misli na sedanji gigantski boj za oblast in denar, opozoril na največjo realnost na Kristusa, ki je Kralj vseh narodov, Kralj tudi tistih, ki se mu upirajo.

Nadalje nam je v čudoviti luči prikazal nauk o presv. Srcu Jezusovem in o čudovitem vplivu, ki ga ima ta misel na vse preproste narode.

Po pogovoru smo zapeli v čast Presvetemu Srcu J. pesem »Mogočno se dvigni nam spev iz srca«.

Končali smo sestanek z molitvijo.

Podpirajte pokret katoliške mladine!

(Nadaljevanje.)

Ribnikar, da »pri nas ni mladine v sistemu, ki jemlje konec« (mišljen je liberalni sistem) in nadaljuje: »Del napredne slovenske mladine je odšel med ljotičevce ... Drugi del bivše napredne mladine je odšel med komuniste. Kakšni so njihovi cilji, je znano, kam bi se morali nasloniti, pa je napisal A. Javor v decembrski »Sodobnosti«. Nedvomno pa je, da največji del napredne mladine, zavedajoč se položaja našega naroda in Jugoslavije, z vsem srcem in pametno pristaja na zunanjo politiko naše države, kakor jo je 1. decembra formuliral knez namestnik in svoječasna nevtralnostna izjava.« Nadalje pravi, da ta mladina »neomajno veruje v neumrjoča načela demokracije in osebne svobode.« Hoče pa se otresti »liberalno-kapitalistične dedne obremenjenosti«. V članku »Da bodo zapahi popokali« pravi dr. France Kovič na koncu, da se je liberalna mladina zavedla in sklenila, »da bo šla svojim učiteljem in vodnikom in slavnostnim govornikom povedati, da je prav za prav res tisto, kar oni tako radi in tolikokrat brez misli, tako neiskreno vpijejo na vsa usta: da je v njej up in bodočnost našega naroda. Šla bo to povedati z odločnim, ne plahim korakom in bo odločno in zadnjič potrkala na

vrata. Če se ne bodo odprla, se bo uprla vanje, da bodo zapahi popokali in se bodo debela vrata, čeprav nerada, odprla na stežaj«. V članku »Ob nastopu mladine« se Vladimir Kreft zavzema za sodelovanje med »progresivnimi« skupinami in pa med »tretjim taborom«. Tu misli na levičarje. V ljudstvu da sta v glavnem »le dve močni struji, od katerih bo ena v bodočnosti postala nositeljica novega življenja«. Katera je ta, pri čitanju levičarskih fraz ni težko uganiti. Predloga za sodelovanje med »progresivno mladino« ne odklanja, opozarja pa, »da je ljudstvo že v glavnem opredeljeno« in da se »to sodelovanje lahko ustvari pod pogojem, da postaneta nosilca in usmerjevalca tega sodelovanja kmetstvo in delavsko ljudstvo kot odločujoča faktorja.

Kdor malo misli, takoj začuti, kakšni motorji brnijo za temi oblaki. Edinosti torej tudi med Ribnikarjevimi mladimi ni. Mnogo je bolj ali manj levičarsko usmerjenih.

Združitev vseh „naprednih“ sil

Zlasti iz nekoliko starejših liberalnih krogov, ki se zbirajo okrog revije »Misel in delo« prihaja klic po združitvi vseh liberalnih sil. Decembrska številka revije »Misel in delo«

prinaša na uvodnem mestu slivospev tej strnitvi in pravi, da je eno z novo generacijo mladih ljudi, »ki bo v pravem spoznanju svojih nalog napravila zaključno črto pod končno poglavje razbitih sil, porazov in zmot minule dobe«. Čas, ki prihaja, »zahteva velikih in smelih obnovitvenih in prenovitvenih idej«, napredna skupnost mora »preprečiti nevarni padec v reakcijo«. Nova mladina, ki naj zbere svoje raztresene ude, ve »da je tesna povezanost naprednih elementov v Sloveniji vedno imela v naši zgodovini odločilno vlogo v vseh naših življenjskih odločitvah... Pobuda ima tudi že svoje vnete apostole v vseh naprednih skupinah... Formalna pobuda, ki jo je sprožil del naše napredne mladine, je tej misli nadela samo krila, da je vzletela po slovenski domovini in zajela ves naš napredni dom«. Podoba je, da je ta skupina, ki je dala pobudo za strnitev mladina JNS. Dejstvo je, da liberalna mladina danes ni enotna, da nima skupnega idejnega, gospodarskega in socialnega, sploh nazornega gledanja, temveč se lovi med desno in levo skrajnostjo in zato tudi ne pomeni kdo ve kaj med našim narodom. Kaj bo prinesla »združitev« bomo šele videli. Želeli bi, da bi bila »združena« bolj odprta proti komunistom kot je sedaj.

